

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΙ

(*Συνέχεια. Ἴδε Ἐπειροῖδα ἑταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν*
τόμ. Α', σελ. 254 - 273).

Δ

ἀνόμιμος· ἐπίθετα εἰς -ιμος σύνθετα μετὰ τοῦ ἀποφατικοῦ α.

Ἐν τῇ Συναγωγῇ λέξεων ἀθησαυρίστων τοῦ Σ. Κουμανούδη σ. 28 εἶνε γεγραμμένα τάδε: «ἀνομίμω νόμω θνήσκεις μόνη ἀγνή. **ΙΩΣ. ΥΜΝΟΥΓΡ.** σ. 1001 ἔ. ΜΙ.—Ἐκ μόνου τοῦ Πλατωνικοῦ Μίνωος (σ. 314 D) τεθὲν τοῦτο τὸ ἐπίθετον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτοῦ διὰ τὸν κακὸν σχηματισμὸν του, καθὼς καὶ ὑπὸ ἄλλων φιλολόγων. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ εὖρον ἐγὼ καὶ ἐν τῷ Ἴωσήφ (γρ. παρὰ τῷ Ἴωσήφ), τὸ ἀνεγραφα ὄδε. Μουσικώτεροι δὲ ἐμοῦ ἄς ἐξετάσωσιν, ἃν ἐν τῇ μελωδικῇ φράσει τοῦ τροπαρίου, ἐν ἣ ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ὑμνογράφου, ὄντως ἀπαιτῆται λέξις τετρασύλλαβος, ἣ ὑποφέρῃ ὅ τε ῥυθμὸς καὶ τὸ μέλος καὶ τρισύλλαβον τὸ ἀνόμω». Ἐν δὲ ταῖς διορθώσεσι καὶ ταῖς συμπληρώσεσι τῆς Συναγωγῆς σ. 391 ἔγραψεν ὁ Κουμανούδης τὰ ἑξῆς: «Ἐν ἄρθρῳ ἀνομίμω ἐν τέλει πρόσθετες Εὕρηται ὅμως ἐπίθετον τοῦ αὐτοῦ σχηματισμοῦ τὸ ἀνόστιμος ἐν Ὅμ. Ὅδ. Δ 182 καὶ παρ' Εὐριπίδῃ, Θεοφράστῳ καὶ Νόννῳ. Τοιοῦτο καὶ τὸ ἀχρήσιμος. Ἴδε τὰ Λεξικά».

Κάλλιστα ἔχει τὸ παρὰ τῷ Ὑμνογράφῳ Ἴωσήφ ἀπαντῶν ἐπίθετον ἀνόμιμος, προσηκόντως δ' ὁ Κουμανούδης ἐμνημόνευσε τὰ ἐπίθετα ἀνόστιμος καὶ ἀχρήσιμος. Ἐλαθε δ' ὅμως τὸν ἄνδρα τὸ δόκιμον ἀδόκιμος, οὗ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ 326 ἔτους π. Χ. φέρεται τὸ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν θηλυκὸν ἀδόκιμαι (ἴδ. Meisterh. — Schw. Gramm. der att. Inschr. 3, σ. 148, § 60). Ἐχω δ' ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου καὶ τοῦ Βυζαντιανοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ καταλέξω καὶ τάδε:

* ἀκάρπιμος· Syllabus Graec. membr. σ. 497 Trinch. «δένδρων καρπίμων καὶ ἀκαρπίμων».

ἀνάκιμος· P. Oxy. 79,5 (ἴδ. Herwerden Lex. etc. ἐν λ).

Σημ. Αἱ λέξεις, ὧν προτάσσεται ἀστερίσκος (*), εἶνε κατελιγεμένα ἐν τῷ ἐμῷ ἀνεκδότῳ Λεξικῷ ἀθησαυρίστων τῆς Ἑλλην. γλώσσης.

* ἀπαραμόνιμος· Νικηφ. Βλεμμ. Patr. Gr. τόμ. 142, σ. 1540 C «διὰ τὸ... ἀπαραμόνιμον».

* ἀπροσδόκιμος· Θεόδ. Βυζάντιος Ἐγκωμ. Ἁγ. Χριστοδ. σ. 180 Βοΐνη «ἀπροσδόκιμοι τοῖς μοναχοῖς ἐπέστησαν».

ἀτρόφιμος· τὸ συγκριτικὸν εὖρον ἐν Notices etc. σ. 31 Daremb. «οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν ἄρτων ξηρότεροι καὶ ἀτροφιμώτεροι».

Ε΄

κοκκόβαφος - κοκκοβαφής· ὀνόματα σύνθετα εἰς - βαφος.

Παρὰ Θεοφυλάκτῳ τῷ Σιμοκάτῃ Ζ΄, 9, 4 (σελ. 261, 11 Teubn.) φέρεται «ἐσθῆς δὲ τῷ μὲν ἐνὶ μέλαινα, τῷ δὲ ἑτέρῳ κοκκόβαφος». Ὁ δ' ἐκδότης C. De Boor ὑποσημειοῦται: «κοκκοβαφής W. Dindorf in Stephani thes. s. v. (κοκκόβαφος etiam Nic.)».

Ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης μετέβαλε τὸ κοκκόβαφος ὁ W. Dindorf εἰς τὸ κοκκοβαφής, ὀρθῶς δὲ ποιῶν ὁ De Boor ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφὴν. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι πρὸς τοῖς τριτοκλίτοις συνθέτοις ἐπιθέτοις εἰς - βαφής καὶ σύνθετα κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν εἰς - βαφος μετὰ παθητικῆς σημασίας, ἕξ ὧν θὰ καταλέξω ὅσα ἔχω πρόχειρα:

ἄβαφος· «intinctus» Corpus gloss. lat. II 215. Πρβ. ἄβαπτος.

ἀνθόβαφος· Καισάρ. Patr. Gr. τόμ. 38, σ. 981 «ἐσθῆτι μαλακῇ καὶ ἀνθόβαφω περιβολῇ». Ἀπαντᾷ δ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ καὶ τὸ ἐπίθετον ἀνθόβαφής, καὶ τὸ ὄνομα ἀνθόβαφος μετὰ ἐνεργητικῆς σημασίας (πρβ. πορφυροβάφος) καὶ παρὰ τῷ Μεγάλῳ Βασιλείῳ τὸ ἀνθόβαφεύς. Πρβ. αἰγινόμος - αἰγινομεύς - αἰγινόμος, - μηλονόμος - μηλονομεύς - μηλόνομος, κτλ., περὶ ὧν θὰ διαλάβω ἐν πλάτει ἀλλαχοῦ.

δίβαφος· Κικέρ. Fam. 2, 16. Ἀπαντᾷ δ' ἔτι ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ Διοκλητιανείῳ διαγράμματι XXIV, 6 Mommsen - Blümm. «πορφύρας Μειλησίας διβάφου ἀληθινῆς». Ἴδ. τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἠχοῖ» τόμ. Ζ΄ (1920), σ. 53. Πρβ. καὶ διβαφής.

ἐρυθρόβαφος· Ἴδ. Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου ἐν λ. Πρβ. ἐρυθροβαφής καὶ ἐρυθρόβαπτος.

καρυόβαφος - καρυοβαφής· Ἴδ. Δουκαγγίου Gloss. σ. 597.

κοκκινόβαφος· Σχολ. Πινδ. Ὀλ. 6, 66. Εὖρον δ' ἐγὼ τὴν λέξιν καὶ ἐν Λυβ. καὶ Ῥοδ. 1888 Wagn. «μετάξια κοκκινόβαφα». Πρβ. κοκκινόβαφής καὶ τὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καταλεχθέντα ὀνόματα κοκκόβαφος καὶ κοκκοβαφής. Ἴδ. καὶ τὰ γεγραμμένα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἐπιστημ. Ἠχοῖ» τόμ. Ζ΄, σ. 53.

μελέμβαφος· Τζέτζ. Ἐπιστ. 68, σ. 60 Pressel. Πρβ. μελεμβαφῆς-μελαμβαφῆς (ἴδ. Sternbach Stud. philol. in Georg. Pisidam σ. 52-53) καὶ χρυσέμβαφος.

* πορφυρόβαφος Θεοφύλ. Βουλγ. Patr. Gr. τόμ. 125, σ. 729 C «γυνὴ ταπεινὴ αὐτῆ καὶ ἀπὸ τῆς τέχνης πορφυρόπωλις, φησί· τοῦτ' ἔστι πορφυρόβαφα πωλοῦσα» καὶ σ. 1105 D «καὶ γὰρ πορφυρόβαφα ἦν πιπράσκουσα». Πρβ. πορφυροβαφῆς-πορφυρόβαπτος καὶ τὸ ἐνεργητικὴν σημασίαν ἔχον ὄνομα πορφυροβάφος.

σιδηρόβαφος· Ἰωάνν. Λυδὸς Περὶ μην. Δ', 30 (σ. 89, 10) Wuensch «βενέτους δὲ αὐτοὺς ἐπιχωρίως καλοῦσι σιδηροβάφους ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Ἀδρίαν Ἑνετῶν τοιαύταις ἐσθῆσι χρωμένων».

τριβαφος· Ἰω. Λυδὸς Περὶ μην. Α', 21 (σ. 11, 8) W. «τραβαία δὲ εἴρηται ὡσανεὶ τριβαφος· ἐκ τριῶν γὰρ ἀποτελεῖται χρωμάτων κτέ.».

* φοβερόβαφος· Νικηφ. πρεσβ. Patr. Gr. τόμ. 111, σ. 665 A «ζώνην δὲ ἡμῖν διεξωσμένους ὡς κόκκινον φοβερόβαφον τὸ χρῶμα ἔχουσαν». Πρβ. φοβερόχρους.

χολήβαφος-χλοήβαφος-χολόβαφος-χολοίβαφος-χολοβαφῆς. Παρὰ τῷ Ἀρεταίῳ Γ', 13, 2 κεῖται «χροίῃ χλοήβαφοι», νομίζεται δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, ὅτι τὸ χλοήβαφος εἶνε ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ χολήβαφος· ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἀρεταίου (Corp. med. Gr. II, σ. 54, 9) ὁ C. Hude τηρεῖ τὴν γραφὴν χλοήβαφος. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἴδ. Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου ἐν λ. χολόβαφος καὶ χολοίβαφος.

χρυσέμβαφος· Ψευδοκωδ. σελ. 160, 20. 171, 14 Preger. Πρβ. μελέμβαφος.

* χρυσόβαφος· Ἀνών. Patr. Gr. τόμ. 157, σ. 720 C «τὰ τέσσαρα ἱπάρια τὰ χρυσόβαφα».

ζ'

Ἐπίδοσις τοῦ σχηματισμοῦ διὰ συνθέσεως προπαροξυτόνων ἐπιθέτων εἰς -ος, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶνε ῥηματικὴ ῥίζα.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐγένετο λόγος περὶ τῶν εἰς-βαφος προπαροξυτόνων συνθέτων ἐπιθέτων, ἅτινα παθητικῆς ἐννοίας δηλωτικὰ ὄντα ἐσχηματίσθησαν ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ ἀντὶ τῶν εἰς-βαφῆς συνθέτων. Ὅμοια δὲ τούτοις προπαροξύτονα ἐπίθετα συγκείμενα μετὰ ποικίλων ῥηματικῶν ῥιζῶν εἶνε πάμπολλα, ἔξεταστέον δ' εἶνε νῦν, πῶς κατὰ μικρὸν ἐπέδωκεν ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν.

Ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις γράφει ἐν ΜΝΕ τόμ. Β',

σ. 109 τάδε: «Οὕτως ἐσηματίσθη κατὰ μικρὸν τὸ αἶσθημα ἐν τοῖς λαλοῦσιν ὅτι παρὰ πᾶν ῥῆμα δύναται νὰ σχηματίζεται καὶ σύνθετον ῥηματικὸν ὄνομα εἰς -ος δηλοῦν τὴν ἐνέργειαν ἢ τὸ πάθος, ὥστε κατὰ ταῦτα, ἦτοι κατὰ τὸ σχῆμα ἀδικῶ - ἀδικος, κυρῶ - ἄκυρος... κοπιᾶω - ἄκοπος... συντρέφομαι - σύντροφος, γράφω - ἄγραφος, ῥάπτω - ἄρραφος, ἀκατάρραφος ἐν Κύπρῳ (καὶ ἄρραφής)... βάπτω - ἄβαφος ἐν Λεξ. (καλόβαφος, κακόβαφος νῦν)... ἐπλάσθησαν πολλὰ νέα ῥηματικά μετὰ σημασίας ἐνεργητικῆς ἢ παθητικῆς π. χ. πλέκω - ἄπλεκος καὶ ἄπλοκος καὶ ξέπλεκος, σκέπω - σκεπάζω ξέσκεπος κτλ.»

“Ὅτι παλαιότερα σύνθετα ἐπίθετα εἰς -ος μετὰ παθητικῆς ἐννοίας ἐγένοντο αἷτια σχηματισμοῦ καὶ ἄλλων τοιούτων ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καὶ τοῖς νεωτέροις χρόνοις, εἶνε βέβαιον. Ἄλλὰ πλὴν τούτου νομίζω ὅτι καὶ δύο ἄλλα αἷτια συνήργησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀντὶ τῶν εἰς -ῆς τριτοκλίτων τῶν δευτεροκλίτων εἰς -ος προπαροξυτόνων συνθέτων ἐπιθέτων, ἅτινα, ὡς λέγει ὀρθῶς ὁ κ. Χατζιδάκις (MNE τόμ. Β΄, σ. 110), εἶνε νέοι σχηματισμοὶ διάφοροι τῶν παλαιῶν εἰς -ῆς, καὶ οὐδεμία μετακίνησις τοῦ τόνου πρόκειται ἐν αὐτοῖς. Τὸ πρῶτον δ’ αἷτιον εἶνε, ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ ὑπῆρχον σύνθετα μετὰ ῥηματικῆς ῥίζης ἐπίθετα καὶ εἰς -ῆς τριτόκλιτα δεῦτονα καὶ εἰς -ος δευτερόκλιτα προπαροξύτονα ἔχοντα παθητικὴν ἐννοίαν, οἷον ἄζυγῆς καὶ ἄζυγος, νεοζυγῆς καὶ νεόζυγος, ἀμφιδρυφῆς καὶ ἀμφίδρυφος, ἀτραφῆς καὶ ἄτροφος, εὔτραφῆς - εὔτρεφῆς (εὔτρεφῆς) - εὔτροφῆς καὶ εὔτροφος, εὔπλεκῆς καὶ εὔπλοκος, νεογενῆς - νεογενῆς καὶ νεόγονος, νεοδρεπῆς καὶ νεόδροπος, νεοτρεφῆς καὶ νεότροφος, πολυπλανῆς καὶ πολύπλανος κτλ. Κατὰ ταῦτα δ’ ἐσηματίσθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς -ος παρὰ τὰ εἰς -ῆς ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντικῷ ἑλληνισμῷ, οἷον παρὰ τὸ ἀμειγῆς τὸ συνανάμιγος (P. Oxy. IV, 718, 16), παρὰ τὸ ἀκαλυφῆς τὸ ἀκάλυφος, παρὰ τὸ κατασκαφῆς τὸ ἄσκαφος, παρὰ τὸ μιλιτηλιφῆς τὸ ἀνήλιφος καὶ ἀνυπήλιφος, παρὰ τὸ συναφῆς τὸ ἀνεπισύναφος (πρβ. τὸ δόκιμον ἀνέπαφος) κτλ.

Τὸ δὲ δεύτερον αἷτιον εἶνε, ὅτι ἐν τε τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπῆρχον πάμπολλα σύνθετα εἰς -ος ὀνόματα, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν μέρος ἦτο ῥηματικὴ ῥίζα, μετὰ ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς ἐννοίας καὶ τὰ μὲν ἐνεργητικά εἶχον τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης, τὰ δὲ παθητικά ἐπὶ τῆς προπαραληγοῦσης. Οὕτως ἐλέγετο ἐνεργητικῶς μὲν πρωτοτόκος, δευτεροτόκος, ἀρτιτόκος, δισσοτόκος, νεοτόκος, αἰνοτόκος, παθητικῶς δὲ πρωτότοκος, δευτερότοκος, ἀρτίτοκος, δισσότοκος, νεότοκος, αἰνότοκος, πρβ. καὶ αἰωνοτόκος, ἀλληλοτόκος, ἀριστοτόκος, ἀρρενοτόκος, βραδυτόκος, ἐρωτοτόκος, θηλυτόκος, θεοτόκος, καλλιτόκος, παιδοτόκος, χαριτόκος, ὠκυτόκος κτλ. ἀλλὰ ἄωρότοκος, εὐθύτοκος, θαλασσοτόκος,

κοινότοκος, μελισσότοκος, ὑστερότοκος, κτλ. (ἴδ. Κ. Κόντον ἐν τῇ «Ἀθηνᾶ» τόμ. Α', σ. 533 κέξ.)· στεφανηπλόκος-στεφηπλόκος, σχοινοπλόκος-σχοινοπλόκος, αἰμυλοπλόκος, * ἀνθοπλόκος, * ἄσματοπλόκος, * ἠρωοπλόκος, καλοστιχοπλόκος, καννοπλόκος, πυτινοπλόκος, σειροπλεκτοκρομμυοσκορδοπλόκος, στιχοπλόκος, σχεδοπλόκος, ὕμνοπλόκος, ψευδομυθοσαθροπλασματοπλόκος κτλ. ἐνεργητικῶς, ἀλλὰ ἀγγελόπλοκος, ἀκανθόπλοκος, ἄπλοκος, ἀσύμπλοκος, ἀχειρόπλοκος, βαθύπλοκος, * γλυκοπερίπλοκος, δαιμονόπλοκος, δακτυλόπλοκος, δεινόπλοκος, ἔμπλοκος, εὐπλοκος, θεοαπόπλοκος, θεόπλοκος, ἱαμβόπλοκος, κροκόπλοκος, μονοπερίπλοκος, πυρίπλοκος, σιδηρόπλοκος, σωματόπλοκος, * στιχόπλοκος, τριχόπλοκος, φυτόπλοκος, * χαριτόπλοκος, χριστοσύμπλοκος, χρυσόπλοκος, τρίπλοκος, τετράπλοκος, πεντάπλοκος, δεκάπλοκος κτλ. παθητικῶς· αἰγινόμομος, βουνόμομος, μηλονόμομος, κτλ. ἐνεργητικῶς, ἀλλὰ αἰγίνομομος, βούνομομος, μηλόνομομος κτλ. παθητικῶς· ἰβιοτάφος, νεκροτάφος κτλ. ἐνεργητικῶς, ἀλλ' ἄταφος, σύνταφος κτλ. παθητικῶς· ἀκανθοτρόφος, ἀμπελοτρόφος, ἀρκτοτρόφος, ζευγοτρόφος, ἵπποτρόφος, καμηλοτρόφος, κτηνοτρόφος, κυματοτρόφος, κυνοτρόφος, μεθυτρόφος, μελιτοτρόφος, μολοβριοτρόφος, ὄρνιθοτρόφος, ὄρνυγοτρόφος, ὄρφανοτρόφος, παιδοτρόφος, φυτοτρόφος, χιονοτρόφος, χοιροβαλανοτρόφος, χοιροτρόφος κτλ. ἐνεργητικῶς, ἀλλὰ ἄτροφος, ἀκριδομελίτροφος, * ἀχλαδοβαλανότροφος, ζαυκίτροφος, μισοφθονότροφος, ὄρφανότροφος, σύντροφος, σχινότροφος, ὑγρότροφος, ὑδατότροφος κτλ. παθητικῶς· ζιζανιοσπóρος, μεροποσπóρος, παιδοσπóρος, φυτοσπóρος κτλ. μετὰ ἐνεργητ. ἐννοίας, ἄσπορος, θεόσπορος, ὑστερόσπορος κτλ. μετὰ παθητικῆς καινοτόμομος, καρatóμομος, λαιμοτόμομος (λαιμητόμομος), λιθοτόμομος (τὸ λιθοτόμον) κτλ. ἐνεργητικῶς (ἴδ. Κ. Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατ. σ. 319), ἀλλὰ καινότομος, καράτομος, λαιμότομος (λαιμήτομος), λιθότομος, ἀκρότομος, ἄτομος, διάτομος, ἔντομος (τὸ ἔντομον), ἐπίτομος, εὐτομος, περίτομος, σύντομος, τετράτομος, τρίτομος κτλ. παθητικῶς· λιθοβόλος, φυλλοβόλος μετὰ σημασίας ἐνεργητικῆς, ἀλλὰ λιθόβολος, φυλλόβολος, (φυλλόβολα ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ = φύλλα βεβλημένα, πεπτωκότα, ἴδ. Κουμαν. Συναγ. λέξ. ἀθ. σ. 372 καὶ Herwerden Lex. ἐν λ. κοῦρος) μετὰ παθητικῆς ἐννοίας· ταυροκτόνος ἐνεργητικῶς, ταυρόκτονος παθητικῶς· ταυροφόρος ἀλλὰ ταυρόφορος· οὐκ ὀλίγα δὲ σύνθετα εἰς -φόρος καὶ -φόρον (ἀριστοφόρον, ἀρτοφόρον, κηροφόρον, οἰνοφόρον, κτλ. καὶ παρ' αὐτὰ τὰ εἰς -φόριον, οἶον ἀρτοφόριον, βιβλιοφόριον, σκευοφόριον κτλ.) ὑπάρχουσιν ἐν

τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσει, συνήθη δ' ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ καὶ ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσει εἶνε τὰ ὀνόματα μαυροφόρος, ἄσπροφόρος, κοκκινοφόρος κτλ., περὶ ὧν ἀλλαχοῦ θὰ διαλάβω μετ' ἀκριβείας.

Μακρότατος θὰ ἀπέβαιεν ὁ λόγος, ἂν ἐπεχείρουν νὰ καταλέξω καὶ ἄλλα τοιαῦτα σύνθετα ὀνόματα παροξύτονα μετ' ἐνεργητικῆς καὶ προπαροξύτονα μετὰ παθητικῆς ἐννοίας. Ἐν τέλει δὲ ὑπομνήσκω, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ὀνόματα ἂν ἔχωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ πρόθεσιν ἢ τὸ ἀποφατικὸν α ἢ τὸ ἐπίρρημα *ευ* ἢ τὸ *δυσ* ἐνεργητικὰ ὄντα ἐκφέρονται προπαροξυτόνως, οἷον ἐπίσκοπος, ἀνάδοχος, διάβολος, κατήγορος, ἄτυκος, δύστοκος, εὔτοκος, ἄφορος, εὔφορος, κτλ., καὶ ὅτι κακῶς τονοῦσι τινες διαβόρος κτλ., ἵνα παραστήσωσιν οὕτω τὴν ἐνεργητικὴν δύναμιν τοῦ συνθέτου ὀνόματος (ἴδ. Κ. Κόντον ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ 1876, σ. 87, Χ. Χαριτωνίδην ἐν Ποικίλοις Φιλολογικοῖς σ. 223 κέξ.) Ἐπὶ τὰ οὕτω τονούμενα ἐνεργητικὰ σύνθετα ὀνόματα εἰς -ος ἐγένοντο αἷτια νὰ ἐκφέρωνται προπαροξυτόνως καὶ ὀνόματά τινα, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος δὲν εἶνε τὸ ἀποφατικὸν α ἢ τὸ *ευ* ἢ τὸ *δυσ*, καὶ περὶ ὧν δὲν εἶνε ἐν τῷ παρόντι ὁ λόγος.

Ζ'

Λεῖψις.

Ἐν τῷ παλαιῷ Ἑλληνικῷ λόγῳ δὲν ἀπαντᾷ ἀπλῆ ἢ λέξις *λεῖψις*, ἀλλ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ εἶνε συνήθης ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἐν ἣ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐλέγετο μάλιστα τὸ σύνθετον ὄνομα ἐπίλειψις ἢ τὸ ἔκλειψις. Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ λέξ. ἀθησ. σ. 202 «*λεῖψις, ἢ, «τῆς λείψεως σημεῖον Ψ ἑλλιπές, κάτω νεῦον». — «λεῖψις ἐπὶ λείψιν πολλαπλασιασθεῖσα ποιεῖ...» Διόφαντος ἀριθμ. ἔ. Bachet, σ. 7. — «ὔδατος λείψις». Ἰω. Λυδ. π. διασημ. σ. 44, 45 [51, 2, 17] ἔ. Wachsm. — «ἀβροχία καὶ λείψις ὕδατος» Γ. Κεδρ. τ. I, σ. 679, 13 ἔ. Β. — «λεῖψις μυρμῆκων» Ὁραπόλ. Ἱερογλ. Β', 34. — «λεῖψις ἀνθρώπων εἰδότην γράμματα» Θ. Βαλσ. ἐν Συντ. καν. τ. 2, σ. 621. — Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου κεῖται ἡ λέξις μόνον ἐκ τοῦ μεγάλου Ἑτυμολογικοῦ καὶ ἄλλως ἁμαρτυροῦς. Ἐν δὲ σ. 394 προσέθηκεν ὁ Κουμανούδης: «λεῖψις, στ. 6 μετὰ τὰ 621 πρόσθετες: λείψεις ἡλιοσέληνοι Ἰω. Τζέτζ. Ἄλληγ. Ἰλ. προοιμ. 983.

Ἐχὼ δὲ καὶ ἐγὼ νὰ καταλέξω τάδε τὰ μαρτύρια τῆς λέξεως. Παλλάδ. Λανσ. ἐν Texts and stud. Robinson τόμ. 6, σ. 137, 16 Butler «ἀποθανεῖν ἀπὸ λείψεως ὕδατος». Νιγίδ. ἐν Λυδ. Περὶ διοσημ. σ. 68, 8 Wachsm. «ὔδατος δὲ καὶ τῶν λοιπῶν τροφίμων λείψις». Οὐικέλλ. αὐτ. σ. 111, 8 «λεῖψις τῶν ποταμίων ὑδάτων». Παῦλ. Νικ. κεφ. ι' «ξηραίνεται γὰρ ὁ

ἐγκέφαλος λείψει τοῦ ὑγροῦ καὶ πλεονεξία τοῦ ξηροῦ». Ἰσαὰκ παρὰ Καλλίστῳ καὶ Ἰγνατίῳ Ξανθοῦ. Patr. Gr. τόμ. 147, σ. 792 Β «τῆς συνεστώσης αὐτὸν ὕλης λείψιν παθούσης». Ἰω. Καματ. Εἰσαγ. ἀστρον. 643 «λείψις δὲ τῶν ὑδάτων». Κῶδ. Κ. Α. Ψάχου φύλλ. 306 α' «οἴνου λείψις» καὶ «σίτου λείψις». Byz. Zeitschr. τόμ. Ε', σ. 417 «λείψις οἴνου γίνεται» καὶ σ. 419 «ἄλατος λείψις» καὶ «λείψις μέλιτος καὶ ἔλαιου» καὶ «μέλιτος λείψις» καὶ σ. 420. Λουκαγγ. Γλωσσ. ἐν λ. φονοκόπιον.

Ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς Α', 8, 8 φέρεται «βασιλέως λύσεις». Ἐπειδὴ δ' αὐτόθι 12 ἀπαντᾷ καὶ «βασιλέως ἔκλειψις» καὶ ἐν Α', 10, 9 «βασιλέως ἀπώλεια», πιθανόν μοι φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἀναγνωστέον εἶνε «βασιλέως λείψις».

Η'

δωδεκάτειχος πόλις - δυωκαιδεκατειχῆς.

Τινὰ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ δώδεκα.

Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις λέγει ἐν Κανόνι παρακλητικῶ εἰς τὴν Θεοτόκον (ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ σ. 94) «χαῖρε δωδεκάτειχε πόλις Θεοῦ». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ δ' Ἐξαποστειλαρίῳ τοῦ Μεγάλου παρακλητικοῦ κανόνος «χρυσοπλοκάτατε πύργε | καὶ δωδεκάτειχε πόλις, | ἡλιοστάλακτε ἕρῳνε, | καθέδρα τοῦ Βασιλέως, κτέ.».

Τὸ ἐπίθετον δωδεκάτειχος ἐν τοῖς προκειμένοις χωρίοις εἶνε ἐσχηματισμένον κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῶ. Τὸ δὲ κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν δυωκαιδεκατειχῆς ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Τιμοθέῳ Πέρσ. στ. 247 («Μίλητος δὲ πόλις νιν ἅ | θρέψασ' ἅ δυωκαιδεκατει | χέος λαοῦ πρωτέος ἐξ Ἀχαιῶν» Anthol. Iyr. Graeca τόμ. Β', σ. 150 Diehl) καὶ ἐρμηνεύεται δωδεκάπολις.

Ἐν τῷ συνθέντῳ δωδεκάτειχος ὁ ἀριθμὸς δώδεκα δηλοῖ ἀπλῶς πλῆθος ἢ μέγεθος, ὡς καὶ οἱ ἀριθμοὶ τρεῖς, πέντε καὶ ἑπτὰ ἐν συνθέσει (ἴδ. Ἰω. Καλιτσουδάκι Ἐπταδ. Ἐρ. σ. 15 κῆξ. καὶ 92 κῆξ.). Ἐν τοιαύτῃ δ' ἐννοία ἀπαντᾷ ὁ ἀριθμὸς δώδεκα καὶ ἐν ἄλλοις συνθέτοις παρὰ τε τοῖς παλαιοῖς καὶ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ τοῖς Βυζαντιακοῖς. Ὁ Ἀριστοφάνης λέγει Ἰαπ. 1150 κῆξ. «ΚΛ. ὦ Δῆμ', ἐγὼ μέντοι παρεσκευασμένος | τρεῖς ἀλαϊκάθημαι βουλόμενός σ' εὐεργετεῖν. | ΑΛΛ. ἐγὼ δὲ δεκάπαλαί γε καὶ δωδεκάπαλαι | καὶ χιλιόπαλαι καὶ πρόπαλαι πάλαι πάλαι. | ΔΗ. ἐγὼ δὲ προσδοκῶν γε τρισμυριόπαλαι | βδελύττομαί σφω καὶ πρόπαλαι πάλαι πάλαι». Πρβ. Πλούτ. 850 «οἴμοι κακοδαίμων, ὡς ἀπόλωλα δέιλαιος, | καὶ τρεῖς κακοδαίμων καὶ τετράκις καὶ πεντάκις | καὶ δωδεκάκις

καὶ μυριάκις ἰοῦ ἰοῦ | οὔτω πολυφόρῳ συγκέκραμαι δαίμονι». Ἐν Neue Gr. Zeuberpar. Wessely 748 καὶ 965 φέρεται τὸ δωδεκακίστη = δωδεκάκις κακίστη κατὰ τὴν λεγομένην ἀπλολογίαν (ἴδ. Herw. Lex. ἐν λ. τριμίσκον). Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Ἀλεξανδροῦ ἐν Phys. et med. Gr. Ideler τόμ. Β', σ. 221 ἀπαντᾷ «δωδεκάπυργος ἢ ἱερὰ τέχνη» (τουτέστιν ἢ χυμευτική), παρὰ δὲ τῷ Ψευδοκαλλισθένει Β', 18 ἀναγινώσκειται «δωδεκάστεγος πύργος» (πρβ. τὸ ἐπίθετον τρίστεγος, περὶ οὗ διαλαμβάνει ὁ Καλιτσουνάκις ἐν Ἑπταδικαῖς ἐρεῦναις σ. 18, καὶ τὰ ἐπίθετα δεκάστεγος καὶ δίστεγος περὶ τοῦ πύργου τοῦ Κύρου παρὰ τῷ Στράβωνι ΙΖ', σ. 730 καὶ τὸ εἰκοσάστεγος). Ὁ κωμικὸς Κρατῖνος οὔτω πως ἐπήνεσεν ἑαυτὸν ἐν τῇ Πυτίνῃ «ἀναξ Ἄπολλον τῶν ἐπῶν τῶν ρευμάτων | καναχοῦσι πηγαὶ δωδεκάκρουνον στόμα κτέ.», ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις 1327 εἶπεν «ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον | Κυρήνης μελοποιῶν», περὶ οὗ ἐν τοῖς Σχολίοις εἶνε γεγραμμένα τάδε «Κυρήνη τις ἑταίρα ἐπίσημος δωδεκαμήχανος ἐπικαλουμένη... ἔστι δὲ (παρὰ τὰ) ἕξ Ὑψιπύλης Εὐριπίδου «ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον ἄντρον».

Συχνότατος εἶνε ὁ ἀριθμὸς δώδεκα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν. Ὁ Ὅμηρος μνημονεύει δώδεκα θαλάμους τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου (Ζ 248), «δώδεκα περικαλλέας πέλους, δώδεκα δ' ἀπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας, τόσσα δὲ φάρεα καλά, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας» ἐξάγει ὁ Πρίαμος ἐκ τῶν φωριαμῶν (Ω 229 κέξ.) κτλ. Δώδεκα εἶνε οἱ Ὀλύμπιοι θεοί (πρβ. δωδεκαθέου ὄροφή, δωδεκάθεος coena ἐν τῇ Συναγ. λέξ. ἀθησ. τοῦ Κουμανούδη, δωδεκάθεον ὄνομα φαρμάκου παρὰ Παύλῳ τῷ Αἰγινήτῃ Ζ', 11, 22), δώδεκα εἶνε οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, δώδεκα ζώδια ἐν τῷ οὐρανῷ (δωδεκαζώδιος οὐρανός), δωδεκαῖς καὶ δωδεκαῖς ἐκαλεῖτο θυσιά δώδεκα ζώων (ἴδ. Herw. Lex. etc. ἐν λ. καὶ Colin la dodecade Delienne ἐν Bull. de corr. hell. XXIII, σ. 85-89, καὶ Dürrbach αὐτ. XXVIII, σ. 169 κέξ.), «πόπανον χρινικιαῖον ὀρθόνφαλον καὶ καθήμενον δωδεκόνφαλον» προσεφέρετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι (ἴδ. Herw. Lex. ἐν λ. δωδεκόμφαλος) κτλ.

Συνήθης δ' εἶνε ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ. Δώδεκα ἦσαν αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ (τὸ δωδεκάφυλον), δώδεκα οἱ μείζονες προφῆται (τὸ δωδεκαπρόφητον), δωδεκακώδωνον ἐκαλεῖτο ὁ ποδήρης τῶν ἀρχιερέων τῶν Ἰουδαίων χιτῶν, δώδεκα ἦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ (πρβ. τὰ δωδεκάφωτα παρὰ Συμ. Θεσσαλ.) κτλ.

Μετὰ πολλῆς ἀκριβείας θὰ ἐξετάσω τὰ τοῦ ἀριθμοῦ δώδεκα ἐν ἄλλω τόπῳ, ἐν ᾧ θὰ γένηται ὁ προσήκων λόγος καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ὑπ' ἄλλων περὶ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ παρόντι νομίζω ἱκανὰ τὰ παρατεθέντα παραδείγματα.

Θ'

**φωταυγής - φωταυγός - φώταυγος. Σύνθετα εἰς - αυγής
καὶ εἰς - αυγος.**

Ἐν τῷ Θεσαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐν λ. φωταυγής ἀναγινώσκονται τάδε: «[Non legitur φωταυγής apud Suidam, cujus Glossae φωταύγεια ἢ λαμπρότης, quod vulgo additum est καὶ φωταυγός omittit codex Leid., in margine habet cod. Paris. A. Apud Zonar. p. 1836 est φώταυγος, ὁ ἥλιος. G. D. Nilus Epist. p. 303, ὁ Joseph. Can. de S. Tychone Actt. SS. Junii t. 3, p. 96 C, τόπος φ. Jo. Damasc. t. 2, p. 802 E, τὸ φωταυγές τῆς νεφέλης: sed Nicet. Dav. Paraphr. Greg. Naz. p. 69, 22 Dronk., φωταυγὸν πνεῦμα]».

Παρ' Ἰωάννη τῷ Δαμασκηῷ Καν. ἱαμβ. εἰς τὰ Θεοφ. Ὠδ. 5' (εἰρημ.) φέρεται «Ναί, φησιν, οὗτος συμφυῆς γόνος πέλων | φωταυγός ἐξώρουσεν ἀνθρώπων γένους | Λόγος τ' ἐμοῦ ζῶν καὶ βροτὸς προμηθεΐα». Ὑποσημειοῦνται δ' ὁ Christ καὶ ὁ Παρανίκας ἐν Anthol. Gr. carm. christ. σ. 211: «φωταυγός A: φώταυγος B». Ὁ κανὼν οὗτος τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου εἶνε μὲν πεπονημένος ἐν ἱαμβικῷ μέτρῳ, ἀλλ' ἅμα εἶνε ἐρρυθμισμένος, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἱαμβικοὶ κανόνες τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν λεγόμενον τονικὸν ῥυθμὸν, καθ' ὃν ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ἴδ. Anthol. etc. Christ-Παρανίκα σ. XLVI καὶ Σεμιτ. Ἑλλην. μετρ. σ. 133). Τοῦτου δ' ἔνεκα ὁ τόνος τῆς πρώτης λέξεως τοῦ προτελευταίου στίχου δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ὡς ἔχει ὁ κώδιξ B, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ληγούσης. Ἐγὼ δ' ὅμως σφόδρα ἀμφιβάλλω, ὅτι εἶπεν ὁ Δαμασκηνὸς φωταυγός ἀντὶ τοῦ φωταυγής, πρῶτον μὲν διότι γινώσκει τὸν τριτόκλιτον τύπον ἄτε γράφων «τὸ φωταυγές τῆς νεφέλης» (ἴδ. ἀνωτέρω), ἔπειτα διότι ὁ ὀρθῶς ἔχων δευτερόκλιτος τύπος εἶνε φώταυγος καὶ οὐχὶ φωταυγός. Πλὴν δὲ τοῦ Ζωναρά, παρ' ᾧ κεῖται «φώταυγος, ὁ ἥλιος» (σ. 1836), εἶπε καὶ Γερμανὸς ὁ B' σ. 235, 11 Λαγοπ. «τὸ τῆς γνώσεως φώταυγον» καὶ σ. 347, 23 «ἵνα ἀπαλλαγέντες τοῦ σκότους τῆς τυραννίδος ἐλευθερίας ἴδωσι φώταυγον κτέ.». Ὡς δ' ἐλέχθη φώταυγος ἀντὶ τοῦ φωταυγής, οὕτω καὶ χρύσαυγος ἀντὶ τοῦ χρυσαυγής ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Ῥοδίου ἐν Revue des ét. Gr. τόμ. Θ', σ. 46, στ. 319 «ἄσπερ πόλις χρύσαυγος ἔνδοθεν φέρει». Ὁμοίως δὲ ἐγένοντο καὶ τὰ ἔξαυγος (ἀντὶ τοῦ ἐξαυγής), πρόσαυγος (ἴδ. Κουμαν. Συναγ. κτλ. σ. 294), περιάυγος (ἀντὶ τοῦ περιάυγής) καὶ ὕπαυγος (ἀντὶ τοῦ ὑπαυγής). Δὲν εἶνε δ' ὀρθὸν τὸ διδασκόμενον, ὅτι τονοῦται μὲν τὸ φωταυγός ἐπὶ τῆς ληγούσης, διότι τὸ β' συνθετικὸν μέρος εἶνε ῥηματικὸν ὄνομα εἰς - ος τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ * αὐγός,

τὸ δὲ α' συνθετικὸν εἶνε κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου (πρβ. βοσκὸς-χοιρο-βοσκὸς κτλ., λοιγὸς-βροτολοιγὸς καὶ τὰ τοιαῦτα), τὰ δὲ ἕξαυγος, περῖαυγος, πρόσαυγος, ὕπαυγος ἔχουσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς προ-παραληγούσης διὰ τὴν πρόθεσιν. Οὗτοι οἱ εἰς -ος λήγοντες τύποι εἶνε ἴδιοι τοῦ Βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, παρ' αὐτοὺς δ' ὑπάρχουσι καὶ οἱ τριτόκλιτοι τύποι εἰς -αυγής, οἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν τῷ δοκίμῳ, τῷ μεταγενεστέρῳ καὶ τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ καὶ εἶνε πολὺ πλείονες τῶν ἄλλων, οἷον ἀνταυγής, ἀπαυγής, βλαβεραυγής, βολαυγής, διαυγής, δυσαυγής, ἔλικαυγής, ἕξαυγής, ἔριαυγής, ἔρυθραυγής, εὐαυγής (ἐναυγής ἴδ. Herwerden Lex. etc.²), ἡλιαυγής, ἡμεραυγής, θεαυγής, Κομνηναυγής, κυαναυγής, λαμπραυγής, λευκαυγής, λιπαραυγής, λιπαυγής, μελαναυγής, *μοναυγής, νυχαυγής, παναυγής, πανταυγής, *πενταυγής, περιαυγής, πολυαυγής, πορφυραυγής, πυραυγής, πυρσαυγής, *ῥοδαυγής, σελαυγής, τηλαυγής, ὕπαυγής, φεραυγής, φερεαυγής, χλοαυγής, χρυσανταυγής, χρυσαυγής, ψεφαυγής.

Ὡς δὲ λέγεται φώταυγος καὶ χρύσαυγος καὶ ἕξαυγος κτλ. παρὰ τὰ φωταυγής, χρυσαυγής κτλ., οὕτω καὶ ἀνισόλαμπος (ἴδ. Herwerd. Lex. etc. ἐν λ.) παρὰ τὰ ἀειλαμπής, αἰθερολαμπής, αἰνολαμπής, ἀλαμπής, ἀργυρολαμπής, *ἀστρολαμπής, διλαμπής, λιθολαμπής κτλ. Πρβ. καὶ *ἀργυρόφεγγος, *ἡλιόφεγγος, *ὀλόφεγγος, *πολύφεγγος, τρίφεγγος παρὰ τὰ ἀργυροφεγγής, ἀστροφεγγής, ἀφεγγής, βροτοφεγγής, γλαυκοφεγγής, διαφεγγής, δυσφεγγής, πυριφεγγής κτλ.

I'

τρισύνθετος σταυρός, τριδενδρία, τριξέστον ξύλον, κτλ.

Ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι ὁ σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος κατεσκευάσθη ἐκ ξύλων τριῶν δένδρων, κυπαρίσσου, πεύκης καὶ κέδρου. Πάντως δ' ἡ παράδοσις αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ἡσαίου (κεφ. ζ', 11) «καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου πρὸς σὲ ἦξει ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ἅμα δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἁγιόν μου».¹ Κατὰ ταῦτα ὁ σταυρὸς καλεῖται τρι-

¹ Ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ «Μέγα καὶ θαυμάσιον προσκύνημα εἰς Παλαιστίνην καὶ τινὰ Φιλοθέου ἀρχιμανδρίτου» (ἐκδ. Ἴω. Σιδέρη 1925) σ. 108 σημ. λέγεται ὅτι ἡ παράδοσις ἔχει οὕτως. Ὁ Λῶτ μετὰ τὸν ἀφανισμόν τῶν Σοδόμων κατέφυγεν εἰς τι σπήλαιον παρὰ τὴν Χεβρών, ὅπου μεθυσθεὶς ἐκοιμήθη μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Ἐπειτα ἦλθε καὶ κατόκησεν ἀλλαχοῦ, ἐδέετο δὲ τοῦ Θεοῦ νὰ συγχωρήσῃ αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Ἐμφανισθεὶς δὲ ποτε πρὸς αὐτὸν ἄγγελος ἔδωκε τρεῖς ξηρὰς ῥάβδους ἐκ κυπα-

σύνθετος ἐν τροπαρίῳ τῆς ΚΑ΄ Μαΐου (Μην. Μαΐου σ. 96 ἐκδ. Κωνσταντινουπόλεως: «τὸν τρισύνθετον σταυρὸν κατενόησαν») καὶ τριδενδρία ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Προδρομοῦ (Ἐπ. σ. 104 Gretser) καὶ «τριξέστον ξύλον» ὑπὸ Μανουῆλ τοῦ Φιλῆ (τόμ. Α΄, σ. 22 Miller). Φέρεται δὲ καὶ ἐν τροπαρίῳ τοῦ β΄ ἤχου τῆς Ὁκτωήχου «ἐν τῇ κυπαρίσσω, ὡς ἠυδόκησας, | καὶ τῇ πεύκῃ καὶ κέδρω σαρκὶ συνανηψούμενος» καὶ ἐν ἐπιγράμματι Νικολάου τοῦ Κερκύρας «ἐν σοί με σῶζει προσπαγεῖς ὁ Δεσπότης | τῷ πευκοκέδρω καὶ κυπαρισσοξύλω» (ἰδ. Κουμανούδη Συναγ. λ. ἀθησ. σ. 271-2).

ΙΑ΄

**ἀμπελοτέμνω, θρυνοκόπτω, θρυνοτίλλω, ὀλοτίλλω, ἀτμοπνέω,
ἐθειλοτυφλώττω, ἀναγοκατάγω, ληροπαρπαίω.**

Παρὰ τὸ γνωστὸν δίδυγμα τοῦ Scaliger εἶνε συντεθειμένον τὸ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ἀπαντῶν δυσθνήσκων, τὸ παρὰ τῷ Πολυβίῳ ψευδοδοξάζω, (ὅπερ ὁ L. Dindorf ἔτρεψεν εἰς τὸ ψευδοδοξῶ), τὸ παρὰ τῷ Ἑσχύῳ δυστοπάζω, περὶ ὧν βραχὺν λόγον ποιεῖται ὁ ἀείμνηστος Κ. Κόντος ἐν ταῖς Γλωσσ. Παρατηρήσεσι σ. 259, παρατηρῶν ἅμα ὅτι οὐχὶ ὀρθοδοξάζειν ἀλλ' ὀρθὰ δοξάζειν εἶνε ἡ γνησία γραφή ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος.

Ἐν παύροις ἀπαντῶσι τοιαῦτα σύνθετα ῥήματα τὸ ἀμπελοτέμνω (P. Lond. I 182, 422 «ἀμπελοτέμνοντι Πειμοῦτι», πρβ. 181, 375 ἰδ. Passow-Crönert Wörterb. der griech. Sprache σ. 389, Herwerden Lex. etc. ἐν λ. «... ἀμπελοτέμνοντι et saepius ἀμπελοτεμ(νόντων), licet vetus analogia postulet ἀμπελοτομεῖν. Verba sic composita non rara sunt sermone Alexandrino»), τὸ θρυνοκόπτω, τὸ θρυνοτίλλω (Herw. Lex. etc. (θρυνοκόπτειν, caedere... iuncos... et θρυνοτίλλειν evellere iuncos, saepius PK. [P. Lond.] I CXXXI rect. 78/9 p. C. De vitiosa compositione cf. ἀμπελοτέμνειν) καὶ τὸ ὀλοτίλλω (ἰδ. Herw. Lex.)

Ἐν Act. SS. Aug. I, 664 φέρεται τὸ *ἀτμοπνέων, παρὰ τῷ Φωτίῳ καὶ Εὐθυμίῳ τῷ Ζιγαβηνῷ τὸ *ἐθειλοτυφλώττω, παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ τὸ ἀναγοκατάγω καὶ παρὰ τῷ Λεοντίῳ τὸ *ληρο-

ρίσσου, πεύκης καὶ κέδρου, καὶ παρήγγειλε νὰ φυτεύῃ καὶ ποτίξῃ αὐτὰς ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου, ἂν δὲ αἱ ξηραὶ ῥάβδοι βλαστήσωσι, θὰ εἶνε σημεῖον, ὅτι συνεχωρήθη αὐτῷ τὸ ἁμάρτημα. Αἱ φυτευθεῖσαι ῥάβδοι ἐβλάστησαν, ἠῤῥήθησαν καὶ συνήφθησαν εἰς ἐν δένδρον, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη ὁ σταυρὸς τοῦ Σωτήρος. Τὸ βιβλίον καὶ τὸ σημεῖωμα περὶ τῆς παραδόσεως ταύτης κατέστησέ μοι γνωστὸν ὁ εὐπαιδευτος ἡγούμενος τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κ. Ἄθαν. Βολίκας.

παραπαίω, περι ὧν θὰ εἶνε ὁ λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ. (Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ ὁμοίων συνθέτων ῥημάτων ἴδ. Κ. Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατ. σ. 279 κξ.).

ΙΒ΄

Συνθετικά σύνθετα ῥήματα ἐκ δύο ῥημάτων.

ἘΟ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ λέξ. ἀθησ. σ. 18 «ἀναγοκατάγοντα, τά. Κ. Πορφ. Ἐκθ. βασ. τάξ. σ. 672 ξ. Β: «ἀναγοκατάγοντα σὺν τῶν ἱμανταρίων αὐτῶν»... Τοιαύτας λέξεις ἔχομεν σήμερον ἐν χρήσει (τίς οἶδεν ἀπὸ πόσων αἰώνων) τὰ ἀναβοκαταιβαίνω, χοροπηδῶ, παιζογελῶ, περνοδιαβαίνω καὶ ἄλλας. Μία τούτων εἶνε καὶ τὸ λυσοδένω ἢ λυσοδένω κτλ.».

Τὰ παλαιότατα τῶν τοιούτων συνθέτων ῥημάτων εἶνε τὸ παρὰ τῷ Στράβωνι Ἐπιτ. ΙΖ΄, σ. 1302, 29 ἐκδ. Falc. ἀπαντῶν συναυξομειοῦμαι καὶ τὸ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ τόμ. Α΄, σ. 410 C αὐξομειῶ. Πρβ. καὶ αὐξομείωσις.

Συνάφας τὰ δύο ῥήματα ληρω καὶ παραπαίω ὁ Λεόντιος (Script. vet. nova coll. τόμ. Θ΄, σ. 469 Mai) εἶπεν «εἰκότως ληροπαραπαίειν δόξουσιν». Πρβ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 508 «δύο πρεσβύτα, ξυνθιασώτα τοῦ ληρεῖν καὶ παραπαίειν».

Παρὰ τῷ Πτωχοπροδρομῷ Β΄, 450 ἀπαντᾷ τὸ βομβοκτυπῶ (ἴδ. Κορ. Ἄτ. τόμ. Α΄, σ. 30), ἐν τῷ ποιήματι Φλωρ. καὶ Πλατζ. ἐν Ἐκλ. μνημ. σ. 273, στ. 455 Μαυροφρ. κεῖται τὸ βασανοτυραννῶ («χειρας καὶ πόδας σφιγγουσιν, βασανοτυραννοῦσιν»). Παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Βλεμμ. Curr. vit. et carm. σ. 129, 42 Heisenb. φέρεται τὸ βομβολαλῶ, ὃ δὲ Θεόδ. Λάσκαρις ποιεῖται χρῆσιν τοῦ σκιροκοροτῶ (Ἐπ. 200, 13 Festa), τοῦ ψοφοκοροτῶ (αὐτ. 73, 6) καὶ τοῦ ψοφοληρῶ (αὐτ. 39, 16).

Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ τοιούτων συνθέτων ῥημάτων ἴδ. Κ. Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατ. σ. 281, Σ. Κουμαν. Συναγ. λ. ἀθησ. ἐν λ. ἀναγοκατάγοντα καὶ Γ. Χατζιδάκιν ἐν Ἐπιστ. ἐπετηρ. Ἐθν. Πανεπ. 1911, σ. 44.

ΙΓ΄

πολύειδον - παρλύειδον ἀγριομαλάχη - ἀγριομάλη.

Ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σ. 1121 εἶνε γεγραμμένα τάδε «παρλύειδον, in Glossis Botanicis MSS. Colbert. ἢ ἀγριομάλη: Pomum Silvestre».

Οὔτε ἡ λέξις παρλύειδον οὔτε ἡ ἀγριομάλη = ἄγριον μῆλον.

ἔχουσιν ἀρθῶς. Ἐν κώδικι Κ. Α. Ψάχου, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶνε καὶ βοτανικὸν γλωσσάριον λίαν ἀνορθόγραφον, φέρεται «πολοίδον ἢ ἀγριο-μολόχη», τοῦτέστι πολύειδον καλεῖται ἢ ἀγριομαλάχη ἢ ἀγριο-μολόχη. Ὅθεν ἐκβλητέα εἶνε ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν λεξικῶν αἱ ἀνύπαρκτοι λέξεις παρλύειδον καὶ ἀγριομάλη. Σημειωτέον δ' ὅτι πολύειδον λέγεται καὶ τὸ κρόμμυον (Διοσκ. Β', 181, ἴδ. καὶ Δουκαγγ. Γλωσσ. σ. 1197), πρβ. καὶ «πολύειδος ἡρυγγίου» Διοσκ. Β', 137. Ὅμοίως δὲ τὸ πολύειδος εἶνε ἐσχηματισμένα κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν καὶ τὰ ἐπίθετα *μονόειδος, *τριειδος, *τετραειδος, *πεντάειδος, *ἐπιτάειδος, *δεκάειδος καὶ *χαλκόμειδος.

ΙΔ'

σκάμμα.

Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος λέγονται σκάμματα τὰ ἄλλως καλούμενα σαπουνόνερα. Ὁ Κ. Ἀμαντος διαλαμβάνων περὶ τῶν λέξεων σκαμματίζω καὶ Ἑσκαμματισμένος ἐν Ἑπετ. ἐταιρ. Βυζ. σπ. τόμ. Β', σ. 286 παρατίθεται τὴν λέξιν σκάμμα ἐκ τῶν Προδρομικῶν ποιημάτων (Poèmes Prodromiques III, 114) «τρῦπέ με καὶ τάρασε τὸ σκάμμα». Ἐγὼ δὲ καὶ ἐγὼ νὰ προσαγάγω μαρτύριον τοῦ ὀνόματος ἐκ Coll. des anc. alch. Grecs σ. 421, 14 κέξ. «ὥσπερ γὰρ τὰ ἔνυπαρὰ ἱμάτια πλύνεται, ἕως μηκέτι ἀποβάλλει τὸν ῥύπον, ἀλλὰ καθαρὰ διαγεῖται τὰ σκάμματα».

Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ